

МОВОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГАЛУЗЕВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Мая Вербенс, асп.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНІЙ ЮРИДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У статті проаналізовано лексико-семантичні процеси, притаманні юридичній термінології української мови, зокрема: неосемантизацію, неологізацію, оптимізацію запозичень та інтернаціоналізацію.

The article represents analysis of lexical-semantic processes peculiar to legal terminology of Ukrainian language, particularly the following: neosemantization, neologization, optimization of loanword adaptation and internationalization.

Системне вивчення юридичної термінології як метамови сучасного правознавства належить до пріоритетів нашого століття, хоча цивілізаційні джерела, становлення і розвиток термінів аналізуються (і об'єктивно) в діахронному контексті культурної трансформації людства.

Юридичні (або правничі) терміни не існують відокремлено, а функціонують лише в системі термінів, яка є цілісною, відносно стійкою, структурованою, єдиною за змістово-мовною ознакою, і, як відзначає Б.М. Головін, виявляють певний зв'язок „на поняттєвому, лексико-семантичному, словотвірному (дериватологічному) і граматичному рівнях”¹, вступаючи в строго закономірні відносини з іншими термінами.

Лексико-семантичний аспект термінотворення зумовлює науковий пошук в аспекті обґрунтування різних шляхів входження термінологічних одиниць у мову, що визначає новизну і актуальність визначеної проблеми.

У лінгвістиці класичним є підхід, за яким нові одиниці в межах конкретної терміносистеми за способами їх виникнення поділяються на чотири групи: неосемантизми, неологізми, запозичення та інтернаціоналізми – кожна з них виявляє специфіку активних процесів термінотворення в національній мові. Аналіз названих груп входить до *кола завдань* цієї роботи.

Проблема **неосемантизації**, або надання статусу термінів загальноновживаним лексичним одиницям рідної мови, як один із основних шляхів утворення юридичних термінів, набуває в лінгвістичній науковій літературі об'єктності самостійного аналізу, що визначає теоретичні засади дослідження. Серед неосемантизмів Є. Люкшин (J. Lukszyn) і В. Змарзер (W. Zmarzer) розрізняють дві підгрупи: а) ті, що виникли внаслідок переносного вживання загальнонаціональних слів (термінологізація); б) ті, що належали до інших термінологічних систем, а в новому термінологічному лексиконі отримали нове значення, зберігаючи, однак, свою первісну семантичну прозорість (транстермінологізація)².

Специфіка мови законодавства дозволяє твердити, що ступінь її спеціалізації порівняно невеликий. Право є регулятивом суспільних відносин, причому доволі різнохарактерних за своїм змістом. Мову законодавства не можна назвати вузькоспеціальною і тому, що нормативними актами послуговується не тільки вузьке коло спеціалістів, але і всі громадяни в своєму соціальному житті і практичній діяльності. Тому в юриспруденції порівняно небагато вузькоспеціальних (власне юридичних) термінів, що позначають особливі юридичні поняття. В основному законодавство спирається на термінологію, яка має прозору семантику і будується на ґрунті загальноновживаного словника. Інший аспект – дефінітивна визначеність і, відповідно, спеціалізація значення загальноновживаного слова, що термінологізується, свідомо творені елементи тих чи інших фахових мов, які є специфікою окремих правових актів, самостійних галузей права, якщо такі регулюють відповідну сферу правових відносин.

Такий варіант утворення термінів не завжди є оптимальним, оскільки лінгвіст і юрист-практик часто зустрічаються з переосмисленням значення, метонімічним перенесенням, коли слову надається нове значення. З метою диференціації таких лексичних одиниць терміни часто змінюють форму написання, вимову, відмінювання, наголос. Такий спосіб утворення термінів є більшою мірою притаманним саме юридичній термінології, тому що, як зазначалося, мова законодавства поширюється на різні сфери людської діяльності, суттєво відрізняючись від інших фахових мов, тобто від тих системних термінопонять, які, по-перше, обслуговують вузькоспеціальну сферу діяльності (медицина, архітектура, хімія

тощо), і, по-друге, мають свій особливий словниковий фонд, спеціальну термінологію, яка не є прозорою для неспеціалістів.

Термінологізація загальнонавчаних слів є процесом, який свідчить про питомість національної мови як інструмента, здатного накопичувати, зберігати та виробляти наукові знання. Крім того, цей процес має серйозні суспільні імплікації. Слова національної мови, адаптовані до терміносистем, є в певному сенсі містком між загальними та професійними знаннями. Йдеться в цьому разі про термінологічний неосемантизм, коли слово завдяки своєму первісному значенню актуалізує прозору семантичну структуру, а отже є „правильним терміном”, зрозумілим і максимально точним.

Формування іншого принципу творення термінів можна вважати наслідком міждисциплінарних зв'язків. У процесі **транстермінологізації** відбувається не тільки залучення терміна з іншої галузі знань до конкретного термінологічного лексикону у значенні, узгодженому зі своїми потребами, а й здійснюється метафорична модифікація первісного значення. Цей напрямок термінологізації зумовлений тим, що рівень знань у певних галузях науки та розвиненість деяких спеціальних терміносистем переважають інші. Спостерігаємо, що в кін. ХХ – на поч. ХХІ ст. головними „донорами” транстермінологічних неосемантизмів є дисципліни, які розвиваються найшвидше, тобто математика, фізика, біологія та ін.

Серед юридичних неосемантизмів, за класифікацією А.С. Піголкіна та А.В. Корж, можна виділити такі групи термінів: 1) загальнонавчані терміни; 2) загальнонавчані терміни, що мають у нормативному акті більш вузьке спеціальне значення; 3) власне юридичні терміни; 4) технічні терміни³.

У контексті визначеної проблематики важливо зупинитися на особливостях таких неосемантизмів з лексико-семантичного погляду.

Загальнонавчані терміни – це поширені назви предметів, якостей, ознак, дій, явищ, що однаковою мірою використовуються в загальнонавчаних мові, художній та науковій літературі, ділових документах чи законодавстві: *заява, злиття, декрет, правила* та ін. Аналогії такого термінотворення присутні в усіх мовах, зокрема в польській: *emerytura, opłata, posiadanie, ślady* тощо.

На думку дослідників, загальнонавчані терміни не завжди є функціонально оптимальними через те, що саме серед них найчастіше виникає полісемія. Але іноді саме такі терміни можуть

найбільш точно позначити необхідне поняття. Так, термін *прибуток* не є юридичними, але він має цю характеристику в низці законодавчих актів, найбільш чітко й точно позначивши необхідне поняття. Таку ситуацію добре ілюструє термінопоняття *обман, шахрайство (oszustwo)*, семантичний обсяг якого, через уточнення законодавцем, звужується, напр. *господарське шахрайство (oszustwo gospodarcze)*.

Власне юридичні (спеціальні) терміни в законодавстві використовуються для позначення особливих понять окремої галузі права. Спеціальний термін створюється законодавцем, коли в загальнолітературній мові немає належного слова для позначення відповідного поняття. Багато термінів, які були спеціально створені як одиниці субмови права, в подальшому широко розповсюдилися в побуті, художній літературі, активно застосовуються за межами правової сфери, напр.: *банкрутство, вирок, суд, платник податку, повноваження* та ін. Визначений принцип українського термінотворення водночас має універсальний характер, якщо аналізувати його як продуктивну модель в термінотворенні сучасної субмови права (пор. з пол.: *kodeks, nieletni, odszkodowanie, przestępca, przywłaszczenie, ustawa* та ін.).

Досить типовим для нормативних актів є вживання термінів, які запозичені з інших термінологічних субмов (різних галузей науки, техніки, мистецтва), а також професіоналізмів. У науковій літературі за ними закріпилася назва „технічні терміни”⁴: *еталон, фільмокопія, фонограма* (чи функціональні аналоги в інших мовах: *definicja, franchising, hipoteza* та ін.). Зауважимо, що в процесі реального застосування норм права в різних сферах національного суспільного життя без технічних термінів, що набувають актуалізації та спеціалізації в юриспруденції, обійтися часто просто неможливо.

У такій постановці питання підкреслимо, що неосемантизація національної мови є природним, продуктивним та корисним процесом, припинення якого означало б цивілізаційний регрес.

Іншою моделлю творення юридичних термінів є **неологізація**, зокрема авторська – т. зв. „кування” термінів. Академік А.Ю. Кримський, головний редактор „Російсько-українського словника правничої мови” (1926 року видання), зазначав, що „суть праці над термінологією є в тім, що термінолог [...] творить [виділення наше. – М.В.] нове слово-термін (новотвір) з кореневих

мовних основ [...]”⁵, згідно з законами словотворення української мови.

Групу неологізмів традиційно поділяють на три основні категорії терміноодиниць: а) побудовані виключно на основі рідної мови; б) побудовані на основі питомої лексики, проте з використанням міжнародних терміноелементів; в) побудовані на основі виключно терміноелементів чужого походження⁶.

Привертає увагу характерний для української мови спосіб загальномовної неологізації, яким є термінотворення віддієслівних і відприкметникових іменників за допомогою суфіксів, напр.: *бездітний* > *бездітність*; *здатний до праці* > *працездатність*; *припинити діяльність* > *припинення діяльності* та ін.

Автори книги „Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти” наголошують на тому, що цілком нові терміни, як правило, не „вигадуються”. За всю історію розвитку науки та техніки такий спосіб термінотворення використовувався лише декілька разів⁷. Зауважимо, що цей спосіб набув найбільшого розповсюдження в естонській мові завдяки діяльності Й. Аавіка (J. Aavik) та в івриті завдяки діяльності Еліезера Бен-Єгуди (E. Ben-Yehuda).

Слушною в цьому контексті є думка О.О. Тараненка, що в умовах, коли термін виникав зворотним шляхом, тобто „згори вниз”, він не проходив випробування у комунікаційній спільноті, неологізація як спосіб термінотворення була й актуальною, і плідною⁸. Тому на початковому етапі формування термінологічної бази національної мови укладачам словників неодноразово доводилося не лише відтворювати, але й „кувати” фахову лексику і фразеологію.

Науковці Варшавської термінологічної школи також визнають позитивним творення терміна термінографом, відзначаючи однією

з характеристик терміна його „конвенціональність”⁹, яка впливає з того, що термін зазвичай не виникає природним шляхом, а як наслідок цілеспрямованої діяльності групи професіоналів. Необхідно зауважити й те, що розглянутий спосіб творення нових термінів має також бути узаконеним відповідними документами. На сьогодні існують певні спроби документально унормувати цей процес. Так, Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології Держстандарту і Міносвіти України зазначає, що „[...] для позначення

сформульованого поняття (якщо нема потенційних термінів, які можуть відтворити потрібний відтінок значення), термінолог, відповідно до законів словотворення, творить нове слово-термін або термінологічне словосполучення з кореневих мовних основ, надаючи йому, за допомогою відповідних префіксів та суфіксів, потрібного відтінку в значенні”¹⁰.

Проте зважаючи на те, що мова права має бути максимально точною та глибокою за викладом матеріалу і водночас простою та зрозумілою, створення неологізмів саме у цій сфері не є поширеним.

Більш поширеним і часто виправданим є спосіб утворення термінів шляхом **запозичення з інших мов**, що зумовлюється різними історичними та соціально-правовими тенденціями розвитку суспільства. Питання запозичення є одним із найскладніших у практиці української термінологічної роботи і має як багато позитивних, так і негативних факторів, унаслідок чого кожний окремих випадок запозичення складає особливу проблему.

Специфічною рисою сучасних взаємовідношень між мовами та їх носіями-народом є стійка тенденція до активного використання іншомовних термінів та термінів, що містять у своєму складі морфоеlementи класичних мов (головним чином грецької та латинської) і набули статусу інтернаціональних, засвідчуючи таким чином інтернаціоналізацію певних розрядів лексики, а також історичні витоки наукової галузі та багатоджерельність походження національних терміносистем. При цьому основу української юридичної термінологічної системи становить питома лексика, залишаючись її основним потужним джерелом. Засвідчуючи численні витвори національного інтелекту в термінологічному просторі, терміни відбивають і тенденцію до уміжнароднення при збереженні українських особливостей термінологічного фонду.

Таким чином, у практиці термінотворення обов’язково виявляються дві посилювані екстралінгвальними та інтралінгвальними факторами тенденції: до нормативного збереження національної самобутності мови і до термінологічних запозичень. При цьому в обох тенденціях присутньою є обов’язкова спільна умова – номінувати спеціальне поняття точно і достатньо повно за певними ознаками, серед яких найважливішими є критерії відповідності номінативній, сигніфікативній, інформаційній, прагматичній та евристичній функціям, що відіграють у цьому разі регулятивну роль. Щодо юридичних термінів, які

функціонують у спеціальних законодавчих та інших нормативних і патентних документах, то вони виконують ще й додаткову специфічну функцію – правову.

Близькі контакти національних мов унаслідок обміну науковим, політичним, культурним досвідом народів, що за історичних умов є територіальними сусідами, сприяють запозиченням, хоча й не завжди зумовлюють інтенсивність запозичень саме з цієї мови (мов), так само як активні запозичення, в свою чергу, можуть викликати віддалені або навіть непрямі контакти мов. З-поміж інтралінгвальних чинників мотивації запозичень виокремлюються насамперед такі, як потреба створити або (і це найчастіше) поповнити відсутню чи недостатньо представлену лексико-семантичну групу термінологіки (*брокер, лізинг, концерн* та ін.), семантично обмежити питому лексему або усунути її полісемічність (*аудит, банкомат, експорт* та ін.), забезпечити запозиченим із мови-донора словом вищий ступінь термінологічної визначеності у порівнянні з наявним відповідником у мові-реципієнті (*амортизація, бюджет, демпінг* тощо).

В юридичній термінології української мови найвиразніше виявляється вплив неслов'янських мов, насамперед класичних (грецької та латини), а також живих романських (французької, італійської) і германських (англійської, німецької) мов. Шляхи входження терміна з однієї мови в іншу можуть бути прямими (безпосередніми) й непрямыми (опосередкованими). Зокрема, з латини в українську юридичну терміносистему запозичено терміноодиниці: *адвокат, алібі, вето, юрисдикція*, з грецької: *амністія, іпотека*, з французької мови: *гарант, прем'єр-міністр, комбатант, шантаж*, з італійської: *банк, мафія, облигація*, з англійської: *дилер, лізинг, маркетинг, ноу-хау* та ін.

Запозиченими через мову-посередник з першоджерела прийшли в українську мову терміни: *абсолютизм* (франц. *absolutisme* від лат. *absolutus*), *білль* (англ. *bill* від лат. *bulla*), *вердикт* (англ., франц. *verdict* від лат. *veredictum*), *диктам* (нім. *Dictat* від лат. *dicto*), *контрабанда* (італ. *contrabando* від лат. *contra* та італ. *bando*) та ін.

На основі запозичень у системі юридичних термінів формуються гнізда похідних слів (*адвокат – адвокатство, адвокатський, адвокатування, адвокатувати, адвокатура; демократія – демократичний, демократичність; нотаріус – нотаріальний, нотаріат*). Такий тип продуктивного словотворення

властивий і іншим мовам (пор. з. пол.: *cto – celnik, celny, oclenie; leasing – leasingowy, leasingodawca, leasingobiorca*). Аналогічно запозичуються також терміни-словосполучення (*контракт – бартерний контракт, контракт без застереження, контракт довгостроковий, контракт на поставку товарів, контракт найму, відмова від контракту* та ін.).

Теоретики та практики по-різному і в різні періоди історичного становлення наукового знання підходили до вирішення проблеми запозичень у національній мові взагалі, і в науковій термінології зокрема. Ще з кінця XIX ст. вчених турбувало питання вербальних запозичень у системних і функціональних дослідженнях, зокрема, зі славістики. Дискусія тривала все XX століття, триває вона і досі. При цьому формулювалися діаметрально протилежні оцінки доцільності запозичень: від визнання їх аномальним явищем, яке перешкоджає розвитку словотвірних можливостей національної мови (А.Л. Вайнштейн, А.Ю. Кримський, С.С. Смеречинський, Ф.П. Філін, Е. Кортович (E. Kortowicz), В. Недзьведзький (W. Niedźwiedzki) та ін.) до активної підтримки запозичень, які не гальмують розвиток мови, а навпаки – збагачують лексичний склад мови-реципієнта, сприяючи її розвитку у зв'язку з появою нових засобів, удосконалюють дериваційні потенції через активізацію малопродуктивних словотвірних засобів (С.В. Гриньов, Г.П. Їжакевич, Д.С. Лотте, Л.А. Пономаренко, С.В. Семчинський, Є. Пенькос (J. Pieńkos), Б. Келяр (B. Kielar), Д. Будняк (D. Budniak), М. Рудзінська (M. Rudzińska), Х. Рибіцька (H. Rybicka) та ін.), а також допомагають поповнити виражальні засоби за обов'язкової умови не надмірного використання запозичень (В.М. Лейчик, Б. Галас (B. Hałas), Р. Токарський (R. Tokarski), Б. Вальчак (B. Walczak) та багато інших).

У наукових роботах останнього часу процес запозичення дослідниками розглядається як нормальна функція лінгвістичного життя, яка набуває особливої перспективності в науковій комунікації і тому заслуговує на серйозну увагу саме в сфері термінології, яка вважається пограничною ділянкою між природним та штучним у мові¹¹.

Значну частину запозичених юридичних термінів української мови становить особлива група лексем – **інтернаціоналізми**, що вживаються в багатьох мовах світу і мають спільне джерело походження.

Від звичайних запозичень інтернаціоналізми відрізняє насамперед те, що запозичується не тільки зовнішня, а й внутрішня форма. Відповідно, „будь-який елемент може називатися інтернаціональним лише тоді, коли він зустрічається принаймні у трьох неспоріднених мовах”¹².

Е.Ф. Скороходько визначив чотири види відповідностей лексичних паралелей у національних терміносистемах: 1) іноземний термін та термін рідної мови є абсолютним еквівалентами; 2) термін рідної мови є відносним еквівалентом іноземного; 3) термін рідної мови є частковим еквівалентом іноземного; 4) термін рідної мови є частковим відносним еквівалентом (терміни двох мов висловлюють поняття, які перетинаються)¹³.

Інтернаціоналізми не вважаються елементами окремо взятої мови, бо за такої ситуації вони перестануть бути інтернаціональними, заперечуватиметься характер їхньої інтернаціональності¹⁴. З іншого боку, чужими для тієї чи іншої мови назвати їх теж досить важко, бо це знову призведе до заперечення їхнього інтернаціонального характеру (інтернаціональне за внутрішньою сутністю не може бути для когось чужим, якщо воно справді інтернаціональне).

Виникнення семантичних розбіжностей у лексичних паралелях термінів полягає зокрема в тому, що при запозиченні одного й того ж терміна різними мовами враховуються, як правило, різні семантичні відтінки. Причина в тому, що будь-яка мова розвивається у специфічних власних умовах, запозичуючи певну кількість інтернаціональних елементів для задоволення особливих потреб у номінації того чи іншого поняття. А отже, не викликає подиву той факт, що будь-який інтернаціональний елемент, який у мові-джерелі має кілька значень, іншою мовою запозичується далеко не в усіх значеннях, а лише в певних, які при порівнянні можуть збігатися частково, або зовсім не збігатися¹⁵. Схожість форм при розбіжності в значеннях не може давати підстави називати такі лексичні паралелі справжніми інтернаціоналізмами.

Українська юридична термінологія має значну кількість інтернаціоналізмів у складі терміносистеми юридичної мови. Окрему частину в ній складають терміни, які відносять до латинізмів – термінопонять, запозичених із римського права, що набуло досить високого рівня розвитку і було чудовим взірцем для наслідування. До того ж, в Європі тривалий час грецька та латинська мови були міжнародними і вважалися мовами науки. Відповідно, ситуація

спричинилася до того, що латинська лексика перетворилася на джерело поповнення на лише юридичної термінології в усіх сучасних європейських мовах. А оскільки класична латинська мова сама була переповнена грецькими запозиченнями, то грецька також стала лексичним резервом для побудови універсальних із погляду функції та нових в системах національних мов термінів. Можна вважати, що саме терміноелементи греко-латинського походження є справжніми інтернаціоналізмами оскільки вони є однаково чужими та одночасно рідними будь-якій мові.

Раціональне співвідношення між національним та інтернаціональним першим запропонував Г.В. Ляйбніц (G.W.Leibniz), відстоюючи своєрідний баланс між пуризмом, з одного боку, та запозиченням чужого – з іншого, визнаючи, таким чином, багатоманітність джерел поповнення лексики, багатоманітність ресурсів, які мова може використовувати для свого розвитку¹⁶.

В.В. Акуленко розглядає співвідношення інтернаціонального та національного в мові, виходячи з подібності елементів ототожнення: з одного боку, вони мають спільні властивості (що робить їх об'єктивною міжмовною категорією), з іншого – їм властива системність та самотність у кожній конкретній мові. Співвідношення інтернаціонального та національного, на думку вченого, не може трактуватися як протиставлення. Навпаки, інтернаціональне є складовою частиною національного¹⁷.

У свою чергу Р.А. Будагов розрізняв запозичення на „потрібні” та „непотрібні”, підкреслюючи роль пуризму як явища, необхідного для очищення рідної мови від непотрібних запозичень. Пуризм, у такому разі, перетворюється на патріотичний рух за подальший розвиток рідної мови, її національної самотності¹⁸.

Сьогодні з питанням інтернаціоналізації лексичного складу мови на думку переважної більшості учених, пов'язаний процес нормування термінології. Гармонізація термінологічного лексикону, як позиція сучасних термінологів, полегшує рух професійної комунікації на міжнародній арені. Саме ці ідеї складають наукову основу зокрема Варшавської термінологічної школи, серед представників якої є такі вчені, як: С. Гайда, М. Мазур, В. Новицький, З. Стоберський, (S. Gajda, M. Mazur, W. Nowicki, Z. Stoberski) та ін.

Таким чином, незважаючи на особливий характер національних юридичних терміносистем (індивідуальність історико-

політичних процесів), сьогодні, з огляду на потребу узгодження юридичних понять у правових системах європейського ареалу, все помітнішою стає тенденція до зближення семантичних розбіжностей термінів. Тому можна говорити про інтернаціоналізацію юридичних лексиконів національних мов. Звичайно, цей процес буде тривалим, до того ж остаточно позбутися псевдоінтернаціоналізмів неможливо, але стосовно побудови та стандартизації нових термінів зробити це цілком реально. Часто така позиція підкріплюється відповідними міжнародними документами. Так, Міжнародна організація стандартів (ISO) розробила спеціальний документ – „International Unification of Concepts and Terms”. У цьому документі, зокрема, говориться, що для успіху в кооперації, контактах та обміні термінологічною інформацією технічні терміни повинні мати однакове значення в усіх мовах, де вони використовуються.

Зі сказаного можна зробити *висновок*, що основою для українського юридичного лексикону є внутрішньомовні ресурси, однак аналізована група термінологіки великою мірою виходить поза межі національної мови. Іншомовні елементи будуть цінним надходженням, за умови, якщо мова, яка їх запозичує, готова до їх абсорбції в свою усталену систему термінотворення і може адекватно реагувати на реальні потреби професійної діяльності соціуму.

Дослідження питання аналізу лексико-семантичних процесів у сучасній юридичній термінології української мови не лише сприяє виробленню високої культури мови фахівця, але передусім – впорядкуванню національної терміносистеми і є практичною необхідністю.

¹Головин Б.Н. Терминология // Березин Ф.М., Головин Б.Н. Общее языкознание. – М., 1979. – С. 14–15; ²Języki specjalistyczne. Słownik terminologii przedmiotowej / Pod red. J. Lukszyna. – Warszawa, 2002. – S. 146; Lukszyn J. Zmarzer W. Teoretyczne podstawy terminologii. – Warszawa, 2001. – S. 77; ³Язык закона / С.А. Боголюбов, И.Ф. Казьмин, М.Д. Локшина и др.; Под ред. А.С. Пиголкина. – М., 1990. – С. 70-75; Корж А.В. Ділова українська мова для юристів: лекції та комплексні завдання. Навч. посібник. – К., 2002. – С. 89–91; ⁴Язык закона. – С. 74; Корж А.В. Знач. праця. – С. 91; ⁵Інструкція для складання словників ІУНМ // Вісник ІУНМ. – К., 1928. – Вип. 1. – С. 66–67; ⁶Lukszyn J. Zmarzer W. Op. cit. – S. 77; ⁷Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основи термінотворення: Семантичний та соціолінгвістичний аспекти. – К., 2000. – С. 10; ⁸Гараненко О.О., Брицин В.М. Російсько-український словник (сфера ділового спілкування) / Під заг.

ред. О.О.Тараненка. – К., 1996. – С. 7; ⁹ Języki specjalistyczne. Słownik terminologii przedmiotowej. Op. cit. – С. 137; Lukszyn J. Zmarzer W. Op. cit. – С. 20, 23, 36, 85; ¹⁰Порадник для укладачів фахових словників (початкова редакція проекту) // Офіційний інтернет-сайт ТК СНТТ <http://www.polynet.lviv.ua/tc.terminology/>; ¹¹Лейчик В.М. Термины и терминосистемы – пограничная область между естественным и искусственным в языке // Вопросы терминологии и лингвистической статистики. – Воронеж, 1976. – С. 3–11; ¹²Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Зазнач. праця. – С. 119; ¹³Скороходько Э.Ф. Вопросы перевода английской научно-технической литературы. – К., 1963. – С. 82; ¹⁴Кияк Т.Р. Науково-технічний переклад (теоретичні та практичні аспекти) // Іноземна філологія. – 1992. – С. 144–145; ¹⁵Акуленко В.В. Интернациональные элементы в лексике языков // Национальное и интернациональное в литературе, фольклоре и языке. – Кишинев, 1971. – С. 256; ¹⁶Columas F. Language Adaptation // Language Adaptation (edited by F. Columas). – Cambridge, 1989. – P. 7; ¹⁷Акуленко В.В. Вопросы интернационализации словарного состава языка. – Х., 1972. – С. 263-264; ¹⁸Будагов Р.А. Очерки по языкознанию. – М., 1953. – С. 90–94.

Т.М. Волошина, асп.

ОЗНАКИ КІБЕРНЕТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК ВЕРБАЛІЗОВАНОЇ СИСТЕМИ

У статті аналізуються ознаки парадигматичних зв'язків у системі кібернетичної термінології, що логічно зумовлюють семантику термінів як вербалізованого представлення наукових понять даної галузі знань.

In clause the characteristics of communications paradigmatics in system of a cybernetic terminology are analyzed which logically cause semantics of the terms as representation verbalized вербалізованого of scientific concepts of the given field of knowledge.

Дослідження галузевих термінологій спираються на виявлення ознак термінологічності, що формують системні критерії аналізу спеціальної наукової мови. У лінгвістиці об'єктивізовано принцип, за яким ознаки терміна розрізняються як базові та бажані (модель т. зв. ідеального терміна) і об'єднуються в критеріях: системному, генетичному, стилістичному, соціолінгвістичному¹, що, на нашу думку, характеризує специфіку терміна.